



ALMAN VAKIFLARI VE DIŞ POLİTİKA

"Tarihi, Etkisi ve Gücü"

Metin AKSOY



ALMAN VAKIFLARI VE DIŞ POLİTİKA

"Tarihi, Etkisi ve Gücü"

Yazar: Prof. Dr. Metin AKSOY

ORCID: 0000-0003-4910-0494

Selçuk Üniversitesi Yayınları No: 2023-001

ISBN: 978-975-448-237-9

2. Baskı, Haziran, 2023

DOI: <https://doi.org/10.59726/SUPress.9789754482379>

Anahtar Kavramlar:

1. Alman Vakıfları 2. Yumuşak Güç 3. Küreselleşme

Atf:

Aksoy, M. (2023), Alman Vakıfları ve Dış Politika "Tarihi, Etkisi ve Gücü". Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
<https://doi.org/10.59726/SUPress.9789754482379>

Copyright (2023) © Selçuk Üniversitesi Yayınları

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Selçuk Üniversitesi Yayınlarına aittir. Bütün hakları saklıdır.

Kitabın tümü ya da bölümü/bölmeleri Selçuk Üniversitesi, Bilimsel Yayınlar Koordinatörlüğünün yazılı izni olmadan Elektronik, optik, mekanik ya da diğeryollarla basılamaz, çoğaltılmaz ve dağıtılmaz.
Selçuk Üniversitesi Yayınları, Bilimsel Yayınlar Koordinatörlüğü bünyesinde.



Yayıncı Sertifika Numarası: 43463

Editör / Bilimsel Yayınlar Koordinatörü: Prof. Dr. Erhan TECİM

Kapak Tasarım ve Sayfa Düzeni: Öğr. Gör. Ali CILASUN

Basımevi, Yıl, Şehir: Selçuk Üniversitesi Basımevi, 2023, Konya

Basımevi Sertifika Numarası: 43463

Adres:

Selçuk Üniversitesi Yayınları, Alâeddin Keykubat Yerleşkesi,
Akademi Mah. Yeni İstanbul Cad. No:369 Posta Kodu:42130 Selçuklu-Konya / TÜRKİYE
www.yayinevi.selcuk.edu.tr, yayinevi@selcuk.edu.tr Tel: +90 (332) 241 00 41

GERMAN FOUNDATIONS AND FOREIGN POLICY

"History, Influence and Power"

Author: Prof. Dr. Metin AKSOY

ORCID: 0000-0003-4910-0494

Selcuk University Press: 2023-001

ISBN: 978-975-448-237-9

2nd edition, June, 2023

DOI: <https://doi.org/10.59726/SUPress.9789754482379>

Key Words:

1. German Foundations, 2. Soft Power, 3. Globalization

Cite:

Aksoy, M. (2023). Alman Vakıfları ve Dış Politika "Tarihi, Etkisi ve Gücü". Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
<https://doi.org/10.59726/SUPress.9789754482379>

Copyright (2023) © and published by Selcuk University Press. All rights reserved.

No part of this book may be printed, Reproduced or distributed by any electronical, optical, mechanical or other means without the written permission of Selcuk University Press. Selcuk University Press is under the body of Selcuk University, Scientific Publications Coordinatorship.



Publisher Certification Number: 43463

Editor in Chief / Scientific Publishers Coordinatorship: Prof. Dr. Erhan TECİM

Cover Design and Page Layout: Lecturer Ali CILASUN

Printing House, Year, City: Selcuk University Printing House, 2023, Konya

Printing House Certification Number: 43463

Address:

Selçuk Üniversitesi Yayınları, Alâeddin Keykubat Yerleşkesi,
Akademi Mah. Yeni İstanbul Cad. No:369 Posta Kodu:42130 Selçuklu-Konya / TÜRKİYE
www.yayinevi.selcuk.edu.tr, press@selcuk.edu.tr Phone: +90 (332) 241 00 41

Mehmet Emin, Ayşe Naz ve Alparslan Mert'e

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	2
İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ.....	3
GİRİŞ.....	5
BİRİNCİ BÖLÜM DIŞ POLİTİKA VE TEORİK ÇERÇEVE.....	9
KAVRAM VE TEORİK PERSPEKTİF.....	10
Dış Politika.....	10
Teorik Perspektif.....	12
SİVİL TOPLUM VE DIŞ POLİTİKA.....	15
ALMAN ULUSÇULUĞU VE DIŞ POLİTİKA.....	21
İKİNCİ BÖLÜM II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI ALMANYA.....	25
II. DÜNYA SAVAŞI, KURULUŞ VE PARÇALANMA.....	26
BİRLEŞME SÜRECİ VE KAYGILAR.....	30
BİRLEŞME VE BEKLENTİLER.....	37
YENİ DÖNEM, YENİ DIŞ POLİTİKA.....	43
Avrupa ve Atlantik Ötesi Ortaklık.....	45
Avrupa Birliği (AB).....	45
NATO.....	46
Güç Arayışları ve Küreselleşme.....	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ALMANYA’NIN SİYASAL YAPISI.....	49
ANAYASA VE KARAR ALMA SÜRECİ.....	50
Eyaletler Meclisi (Bundesrat).....	51
Federal Meclis (Bundestag).....	51
Hükümet.....	52
Seçim Sistemi.....	52
Siyasi Partiler.....	53
Hristiyan Demokrat Birliği (CDU)/ Hristiyan Sosyal Birlik (CSU).....	53
Sosyal Demokrat Parti (SPD).....	54
Hür Demokratik Parti (FDP).....	55
Birlik 90 / Yeşiller Partisi.....	56
Sol Parti (Die Linke).....	57
Almanya için Alternatif (AfD).....	57
MEDYA VE KAMUOYU.....	59
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM YUMUŞAK GÜÇ VE VAKIFLAR.....	63
YUMUŞAK GÜÇ VE VAKIFLAR.....	64
ALMANYA’DA VAKIFLAR.....	68
VAKIF ÇEŞİTLERİ.....	72
Siyasi Parti Bağlantılı Vakıflar.....	76

Konrad Adenauer Stiftung.....	76
Friedrich Ebert Stiftung.....	78
Heinrich Böll Stiftung.....	80
Friedrich-Naumann-Stiftung.....	81
Haans Seidel Stiftung.....	82
Rosa Luxemburg Stiftung.....	84
Diğer Vakıflar.....	86
Goethe Institut.....	110

BEŞİNCİ BÖLÜM ALMAN VAKIFLARI

VE TARTIŞMALAR.....91

VAKIFLARIN TARTIŞMA KONUSU OLDUĞU

ÜLKELERE İLİŞKİN ÖRNEKLER.....92

İsrail.....93

Mısır.....97

Rusya.....101

Türkiye.....105

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....117

KAYNAKÇA.....123

EKLER.....136

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Almanya federal meclisi'nde milletvekili dağılımı.....58

Şekil 2: Almanya'da önde gelen medya kuruluşları.....60

Şekil 3: Küresel yumuşak güç indeksi (2021-2022).....67

Şekil 4: Siyasi parti bağlantılı vakıflara bütçeden ayrılan payın yıllara göre dağılımı.....74

Şekil 5: 2017 Bütçesi 581,4 milyon avronun vakıflara göre dağılımı.....75

Şekil 6: Fes 2021 yılı etkinlik istatistikleri.....79

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Alman dış politikasını vakıflar çerçevesinde ele aldığım bu çalışmanın yeni baskısı için iki hususun altını çizmem gerekiyor: İlk olarak çalışmanın yeni baskısı için köklü değişikliklere gitmedim. Bunun en temel sebebi uluslararası güncel gelişmelere rağmen çalışmanın temel iddialarının geçerliliğini koruyor olmasıdır. İkinci olarak çalışmanın yeni baskısına ihtiyaç duyulması, araştırma sorunsalının da güncel önemini kaybetmediğini gösteriyor. Dolayısıyla Türkçe literatür nezdinde vakıflar ile Alman dış politikası arasındaki ilişki konusu hem bir boşluğu doldurmaya hem de yeni çalışmaları teşvik etmeye devam ediyor. Aynı zamanda bu iki hususun çalışmanın yeni baskısını yapmak için yeterli motivasyonu sağladığını da belirtmeliyim.

Benim için ayrıca önemli olan bir diğer husus ise çalışmanın yeni baskısını mensubu olduğum Selçuk Üniversitesi'nin yayınevinden yapıyor olmak. Bu vesile ile Selçuk Üniversitesi Yayınları'nın tüm çalışanlarına teşekkür ediyor ve yeni baskının Selçuk Üniversitesi Yayınları'ndan yapılacak diğer çalışmaları teşvik etmesini umuyorum. Son olarak çalışmanın ortaya çıkmasında bana destek olan güzel insanlara teşekkür etmeden geçemem. Yeni baskıda yeniden, başta eşim ve çocuklarıma, dostlarıma sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Onlarsız hiçbir çalışma bitmez, bitse de bir anlam ifade etmezdi. Dolayısıyla çalışma ile ilgili varsa övgüler onlara ve yine varsa eksiklik ile hatalar tarafıma aittir.

Konya, Haziran 2023
Prof. Dr. Metin AKSOY

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AfD	: Almanya için Alternatif
CDU	: Hristiyan Demokrat Birliği
CSU	: Hristiyan Sosyal Birlik
FDP	: Hür Demokratik Parti
FES	: Friedrich Ebert Stiftung
KAS	: Konrad Adenauer Stiftung
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması
SPD	: Sosyal Demokrat Parti
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu

GİRİŞ

Almanya, yakın geçmişten miras aldığı siyasi ve askeri zayıflıklarına rağmen yalnızca ekonomik potansiyeli ile uluslararası politikada, başta Avrupalı devletler olmak üzere hiçbir aktörün göz ardı edemeyeceği bir güç olma özelliğine sahiptir. II. Dünya Savaşı son bulduğunda ülkenin parçalanması ve yeniden inşa süreci devam etmiştir. Kısa sürede bölgesinde önemli bir güç olan ülke bugün dünyada hâlâ adından söz ettiren ender ülkeler arasındadır. Almanya, Avrupa Birliği'nin önemli bir gücü, NATO'da etkin bir aktör; Ortadoğu, Balkanlar'da yaşanan krizlerde sorumluluklar üstlenebilen bir güce ulaşmış durumdadır. Ekonomik olarak dünyanın sayılı güçleri arasında yer aldığı gibi kültürel, sosyal, siyasal alanlarda da etkin güçler arasında yer almaktadır.

Almanya'nın ekonomik anlamda sahip olduğu gücün siyasi anlamda yansımalarını yadsımamak gerekir. Siyasi politikaların belirlenmesinde ve uygulanmasında sadece Alman hükümetinin izlemiş olduğu politikaları incelemek, Almanya'nın dış politikasını analiz etmek için eksik kalmaktadır. Almanya'nın bu geri dönüşünde şüphesiz birçok unsurun etkisi vardır. Gücünü fark edemediğimiz irili ufaklı onlarca sivil toplum kuruluşunun da bu süreçteki payları küçümsenmeyecek düzeydedir. Küreselleşmeyle birlikte iletişim, ulaşım, kültür, sanat, ekonomik ve siyasal alanda toplumlar daha fazla birbirinden etkilenir ve birbirini etkiler hâle gelmiş durumdadır. Sosyal medya üzerinden yürütülen propaganda araçları kolaylaşmış ve etkinliğini artırmıştır. Modern dönemde yaşanan bu değişim, yumuşak güç araçlarının etkinliklerini de artırmış, kolaylaştırmıştır. En etkin kullanılan araç ise hiç şüphesiz siyasi parti bağlantılı Alman vakıflarıdır. Bugün dünyanın hemen her yerinde kimsenin göz ardı edemeyeceği sayıya ulaşmış olan vakıflar, çeşitli kararların alınmasında etkin roller oynayabilmektedir.

Genel olarak modern devletlerde olduğu gibi Alman toplumunda da vakıflar etrafında örgütlenme çok yaygındır. Farklı alanda çalışmalar yapan vakıflardan bir bölümü kamu yararına faaliyet gösteren dernek statüsünde olup devletten vergi kolaylıkları elde etmekte ve fonlar gibi destekler almaktadır. Bu vakıflardan bir bölümü de uluslararası çalışmalar yapmakta ve Almanya dışında da genellikle ortaklarıyla beraber çalışmalar yürütmektedir.

Vakıflar, siyasetçilerle temas kurma ve kamuoyu oluşturma yeteneklerini kullanarak Alman hükümetinin dış politika tercihlerini etkiledikleri gibi Alman hükümeti de dış politikasını uygularken, dünya sathına yayılmış pek çok Alman vakıfları ile dirsek temasında bulunmaktadır. Bu vakıflar, Almanya'nın siyasi değerlerinin ve kültürünün diğer ülkelerde yayılmasını sağlayarak Almanya'nın yumuşak gücüne de katkıda bulunmaktadır. Alman ulusal çıkarları etrafında programlarını yürüten vakıflar, bulundukları ülkelerin politikalarıyla çıkar çakışma çatışması yaşanmasına sebep olabilir.

mektedirler. Vakıflara yönelik yürüttükleri her tartışmada, vakıflar ile çıkar çatışması yaşayan ülkeler, karşılarında organize olmuş bir Alman kamuoyu ve devletini bulmaktadır. Özellikle siyasi boyutta çalışmalar yürüten vakıfların yeni dönem Alman dış politikasının önemli sacayaklarında birisi olduğu açıktır. Çalışmanın öncelikli amacı, Almanya'nın dış politikasını vakıflar çerçevesinde ele almak ve değerlendirmektir. Çalışma kapsamında genel olarak Almanya'nın dış politika yaklaşımı, soğuk savaş sonrası değişimi, siyasal yapısı, vakıfların kuruluş amaçları ve tartışma yaşanan ülkelere yönelik politikaları ele alınmaya çalışılmıştır. Her bölüm bu temel amaçlar doğrultusunda biraz daha detaylandırılmış ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, dış politika nedir sorusuna cevap aranacak, teorilerin dış politikayla olan ilişkisi aktarılacak ve vakıflar ile olan ilişkisine değinilecektir. Alman ulusçuluğunun dış politika üzerindeki etkisi ele alınacak ve bu konudaki dönem tercih edilen dış politika seçenekleri ortaya konmaya çalışılacaktır. Ayrıca vakıfların uluslararası ortamdaki yeri ile uluslararası aktörlerin davranışlarına etkileri değerlendirilecek, müteakiben Alman dış politikasının özelliklerine ve dayandığı temel ilkelere değinilecektir.

İkinci bölümde, Almanya'nın II. Dünya Savaşı sonrası dış politikasının genel hatları değerlendirilecek ve özellikle Batı ve Doğu Almanya'nın birleşme süreci ve sonrası dönemdeki dış politikası analiz edilecektir. Savaştan yeni çıkmış ülkenin kuruluş süreci ele alınacak ve bu alanda yapılan tartışmalar analiz edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca birleşmeye giden politikalar değerlendirileceği gibi birleşmenin getirdiği sorunlar da ele alınacaktır. Birleşme sonrası Avrupalı ülkelerin kaygıları aktarılmaya çalışılacaktır. Alman devletinin son dönemlerdeki dış politika tercihleri bu bölümde değerlendirilecektir.

Üçüncü bölümde, Almanya'nın karar alma sürecinde kilit rol oynadığı düşünülen siyasal sistemi analiz edilecektir. Bu bölümde federal meclis, eyaletler meclisi gibi siyasi partiler ve son seçimlerde almış oldukları oy ve sandalye sayıları aktarılacaktır. Yine bu bölümde medyanın ve kamuoyunun karar alma sürecindeki etkisi ortaya konmaya çalışılacaktır. Almanya'daki anayasal sistem ve diğer mevzuatlar hakkındaki bilgiler ışığında Almanya'daki vakıfların örgütlenmesi ile ilgili genel bilgiler verilecek ve buna bağlı olarak önemli Alman vakıflarına ve bunların yürüttüğü faaliyetlere değinilecektir.

Dördüncü bölümde, yumuşak güç mekanizmaları aktarılacağı gibi Almanya'da sivil toplum kuruluşlarının durumu belirlenmeye çalışılacaktır. Burada çalışmamıza konu olan siyasi parti bağlantılı vakıflar detaylı olarak ele alınacaktır. Bölümde, özel olarak ele aldığımız siyasi parti bağlantılı vakıflar, Konrad Adenauer Stiftung, Friedrich Ebert Stiftung, Heinrich Böll Stiftung, Friedrich-Naumann-Stiftung, Hans Seidel Stiftung, Rosa Luxemburg Stiftung ve diğer kuruluşlar başlığı altında Goethe Institut açıklanmaya çalışılacaktır. Kitabın tamamında "sivil toplum kuruluşu" yerine "vakıf" kavramının

tercih edilmesinin nedeni sivil toplum kuruluşu ile vakıflar arasında farkın olmamasıdır. Çünkü sivil toplum kuruluşları, vakıf veya dernek adı altında faaliyet göstermekte ve de "vakıf" (Stiftung) kavramını kullanmaktadırlar.

Son bölümdeyse çeşitli ülkelerde etkin bir şekilde çalışmalarını sürdürmekte olan vakıflar ele alınacaktır. Bu çalışmaların çeşitli amaçları mevcuttur ancak bu amaçlarla sahada yürütülen politikalar çakışabilmektedir. "Hiç şüphesiz vakıfların, Almanya'nın yumuşak gücüne katkısı tartışılmaz; ancak bunu yürütürken karşısında diğer devletlerin hassasiyetleri gözetiliyor mu?" sorusu son dönemlerde çok farklı ülkelerde sık sık sorulmaktadır. Şubelerinin olduğu ülkelerde kuruluş amaçlarıyla gerçekte uygulanan amaçlar arasında farklılıklar mevcut mudur? Bu durum gerçekleştiğinde vakıflar hangi yönde bir çözüm seçeneğini tercih etmektedir? Bu bölümde söz konusu soruların cevapları aranacağı gibi çeşitli gerekçelerle ülke gündeminde tartışma konuları arasında yer alan olan ülkeler de değerlendirilecektir. Bu ülkeler arasında İsrail, Mısır, Rusya, Türkiye ele alınmıştır. Ülkelerin seçiminde vakıfların medya, kamuoyu tarafından tartışılır olmasının yanı sıra bu tartışmaların polis baskınlarına uğraması veya mahkemelere taşınmış olması önemli rol oynamıştır. Hiç şüphesiz vakıfların tartışıldığı benzer ülke örneklerinin sayısı artırılabilir. Bu konu da ayrı bir çalışmanın konusu olacaktır. Sonuç bölümünde çalışmanın genel olarak değerlendirilmesi yapılmaya çalışılacak ve sorunlara yönelik çözüm önerileri getirilmeye çalışılacaktır.

Uluslararası ilişkiler alanyazınında "ülke" çalışmanın zorluğu ortadadır. Çalışılan ülkenin tarihini, kültürünü, siyasal ve sosyal yapısını tam anlamıyla anlamaya çalışmanın zorluğunun yanında bu konuyla ilgili kaynak eksikliği de ayrı bir zorluk ortaya çıkarmaktadır. Siyasi parti bağlantılı Alman vakıflarıyla ilgili Türkçe literatür yok denecek kadar azdır. Bunun yanı sıra, dış politikayla bağlantısını ele alan bir çalışma da neredeyse yoktur. Elinizde tuttuğunuz çalışma, bu zorluklar etrafında ortaya çıkmıştır ve alanında önemli bir boşluğu dolduracağı umulmaktadır. Tüm bu zorluklar ve yeniliklerden dolayı kitabın ortaya çıkarılmasında hatalar, eksiklikler olmaması için gayret gösterilmiş olsa da kuşkusuz farkına varılamayan eksikleri olmuştur. Çalışmayla ilgili yapıcı eleştiriler sonraki baskıların oluşturulmasında yazara yol gösterici olacak, metin kolay düzeltilecek ve yenilenecektir.

I. BÖLÜM
DIŞ POLİTİKA VE ÇEVRE

KAVRAM VE TEORİK PERSPEKTİF

Dış Politika

Uluslararası ilişkiler disiplinince kabul edilen ve üzerinde anlaşılmaya varılan bir dış politika kavramı söz konusu değildir. Kavramsallaştırmanın zorluğunun yanı sıra, politikanın kendi içerisindeki değişkenliği sebebiyle tanımlamadaki zorluğu ortaya çıkarmaktadır. Kavramı tanımlama uğraşında olanların hemen hemen her biri kendi perspektifinden yola çıkarak bir kavram tanımlaması yaptığı için karşımıza homojen bir tanım çıkmamaktadır. Bir diğer sorun ise kavramı oluşturan dış ve politika terimlerini açıklama zorluğundan kaynaklanmaktadır.[1] “Dış” terimi, bir devletin egemenliği altında bulundurduğu toplum dışındaki tüm ülkeleri veya uluslararası toplumun tamamını ifade eder. “Politika” ise, günlük dilde anlaşılandan farklı bir anlam taşır. Politika, “toplum ve devletin yönetimi ile ilgili olmak” tanımından farklı olarak burada “siyasa”, yani “dışa dönük hedefler, planlar, stratejiler ve bu amaçla yapılan eylemler bütünü ve zinciri” anlamındadır. Bu ikisi arasındaki farklılık İngilizce’de “politics” ve “policy” terimleri ile ayrılmıştır.[2]

Politics (siyaset), devlet yönetimi ile ilgili siyasi süreçleri ifade ederken policy (siyasa), hükümetin devleti yönetirken izlediği hedefleri, stratejileri, yöntemleri ve uygulamaları içerir.[3] Haliyle “dış” ve “politika” kavramlarının getirdiği karmaşa, dış politika kavramının tanımlanmasını zorlaştırmaktadır. Kavramın tanımıyla ilgili çeşitli görüşlere baktığımızda burada anlatılmak istenilen biraz daha netleşecektir.

Klasik ekole yakın bir tanımlama yapan Suat Bilge, dış politikadan, “bir devletin kendi sınırları dışında milli menfaatleri gerçekleştirmek için izlediği, hareket tarzı ve kullandığı usuller” olarak söz etmektedir.[4] George Modelski dış politikayı, “toplumların başka devletlerin davranışlarını uluslararası ortama uyumlu hâle getirmek için geliştirdikleri faaliyetler sistemi” olarak tanımlarken[5], Holsti, “bir devletin dış çevreye yönelik eylemlerinin ve bu eylemlerin içerisinde olduğu (genellikle içsel) şartların analizi ile ilgilenenler dış politika üzerinde çalışıyor” demektedir.[6] Davranışçı ekole mensup Charles Hermann’a göre ise “dış politika bir ülke hükümetinin yetkili karar alıcılarının ya da onların temsilcilerinin, kendi iç politikalarının dışında kalan uluslararası aktörlerin davranışlarını etkilemeye yönelik resmî eylemlerdir”.[7] Devlet merkezli tanımların yanı sıra Uluslararası İlişkilerde ortaya çıkan devlet dışı aktörlerin varlığı da dış politika kavramının tanımlanmasını zorlaştırmaktadır. Martin Hollis ve Steve Smith’in günümüz uluslararası politika literatüründeki çoğulcu yaklaşıma atfen vermiş oldukları bir tanımda, “iç ve dış politika çevreleri konusundaki ayrımın giderek zorlaştığına ve dış politikanın giderek devletin var olmasını sağlamakta daha az; buna karşılık, çeşitli aktör türleri ve yeni politize olan alanlarda